

Ірина КУРОЧКІНА

**РОЗМАЇТТЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ МОТИВІВ
У ЛІРИЦІ О. ОЛЕСЯ
(тези)**

У статті на основі аналізу ліричних творів О. Олесь та з досліджень науковців простежено розмаїття громадянських мотивів, наявних у різних збірках. Особливо вирізняються твори, написані митцем в Україні та в роки еміграції. Значну увагу приділено тому, аби виявити ставлення письменника до тогочасних подій, які відбувалися на теренах його Батьківщини. Патріотичні поезії О. Олесь є одним з основних джерел розуміння його поетичної творчості та громадянської позиції зокрема.

Ключові слова: *О. Олесь, лірика, громадянські мотиви, народ, свобода, Україна, війна, революція, воля, боротьба, патріотизм, зневіра, неволя, репресії, насильство.*

Постановка проблеми. Творчість поета виразно поділяється на два періоди – в Україні (1907 – 1918) та в еміграції (1919 – 1944). Поетичні твори письменника часто присвячені подіям початку ХХ ст., а саме Першій світовій війні (1914-1918), довоєнним подіям (1905 – 1914) і Лютневій революції (1917), які відбулися за його життя та вплинули на формування суспільно-політичних поглядів. За час перебування в Україні до початку Першої світової війни письменник створив багато поезій, пройнятих патріотичними настроями. Тому виникає проблема виокремлення основних мотивів творчості письменника в різні періоди: довоєнний, років Першої світової війни, післявоєнний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поезії О. Олесь свого часу досліджували та критично оцінювали відомі літературознавці: М. Грушевський, С. Єфремов,

М. Шаповал, М. Неврлий та ін. Науковці висловлюють неоднозначне ставлення до громадянських мотивів у творчості письменника. Зокрема, одні вчені вбачають у поезіях О. Олеся «двигун», який спрямовує народ до боротьби за свою волю та незалежність країни; поштовх і заклик іти до перемоги, до мети. Інші ж вважають вірші письменника надто песимістичними та сентиментальними, вказують на брак твердості й відваги в настроях письменника.

Мета статті полягає в тому, щоб дослідити розмаїття громадянських мотивів у ліриці О. Олеся і на їх основі глибше ознайомитися з постаттю митця та його ставленням до тогочасних подій.

Виклад основного матеріалу. Провідним мотивом у творчості О. Олеся є мотив боротьби народу за свою незалежність. Протягом усього творчого життя письменник порушував проблему свободи, яка мала бути спричинена визвольною боротьбою. У монографії М. Неврлого зазначено: «Якщо в першій збірці Олеся більшість його поезій громадянського звучання перебувала ще в руслі загальноросійської визвольної боротьби, то в другій перевагу мають вірші національно-визвольної проблематики» [3, 59].

Громадянські мотиви в ліриці О. Олеся нерозривно переплетені з особистими. Виразно бринить мотив шукання власного щастя, переборення перешкод на шляху до нього; життєві незгоди породжують зневіру й почуття самотності [3, 58]. Таким чином у творах поета розкриваються елементи модерністської тенденції, з її схильністю акцентувати увагу на особистості з її почуттями та переживаннями на тлі воєнного часу.

Контрасти, які в українській літературі притаманні творам І. Франка, М. Коцюбинського, В. Винниченка, помітні також і у творчості О. Олеся [3, 57]. З одного боку, у своїх поезіях О. Олесю – борець за вільну Україну, патріот і активіст. З іншого, він / пасивний / споглядач, котрий переживає події, які охопили Україну, однак їхня безрезультатність викликає зневіру та жаль, смуток і печаль, відчуття безвиході.

Мотив безпам'ятного народу, пронизаний болем, переживаннями письменника за долю України, яскраво представлений у перших двох збірках поезій.

Мотив національної революції, яка б мала пробудити народ і сприяти відродженню його ментальних особливостей охоплює усю творчість письменника. У статті Г. Козачук зазначено: «Революція для нього – це початок національного відродження» [1, 37]. О. Олесь – патріот, який, незважаючи на свій настрій та почуття, залишається відданий своїй країні.

Чільне місце у громадянській ліриці О. Олеся відводиться мотиву любові до рідної мови і закликам до її збереження. Так, у статті Н. Корнієвської наголошено: «Але на першому місці завжди була громадянська позиція митця. Він виголосив гімн українському слову, яке зазнавало утисків протягом століть». «Для поета рідна мова – скутий орел, що не може розпростати могутні крила, співочий грім батьків, який безпам'ятно забули діти. У збірці «Будь мечем моїм!» письменник гостро порушує проблему рідного слова» [2, 26]. У поезії «О слово рідне!...» мовиться: «О слово рідне! Орле скутий! Чужинцям кинуте на сміх! Співочий грім батьків моїх, Дітьми безпам'ятно забутий». Поет возвеличує красу, силу та милозвучність українського слова, відстоює його могутність. Образ орла символізує небесну силу, безсмертя і сильний дух, а також відвагу та нездоланність.

В еміграції О. Олесь видав кілька збірок поезій: «Чужиною», «Кому повім печаль свою», «Княжі часи». В них переважають мотиви самотності і приреченості, туги за Україною. У поезії «О, принесіть як не надію» цей мотив звучить особливо виразно: «О принесіть як не надію, То крихту рідної землі: Я притулю до уст її І так застигну, так зомлію... Хоч кухоль з рідною водою!..Я тільки очі напою, До уст спрагнелих притулю, Торкнусь душею вогняною» [5]. Тут письменник уповні виявляє себе патріотом України. Для нього важливо навіть на чужині залишатися з Україною.

Мотив любові до України звучить і в збірці «Чужиною». Так, поезія «Народе-Страднику...» пройнята проханнями ліричного героя, аби знатний Єрусалим, місце, де стоїть Храм

Гробу Господнього, навчив український народ любити свою землю. У поезії виявлений вищий рівень патріотизму О. Олеся, його любові до України: «Щоб на чужині, над річками. Поклавши кобзи жалібні, Ми тихо сходили сльозами В жало по рідній стороні...»[6, 8]. Мотив журби та смутку через долю рідного краю наявний у поезії «В журбі я сонцю не радію».

Отже, поетичні збірки письменника пройняті виразними патріотичними мотивами. Водночас його вірші пронизані настроями туги, смутку, а також віри, надії, ентузіазму.

Summary. Kurochkina I. Role of citizens' movements in lyric O. Olesya. THE article based on the analysis of lyrical works of O. Oles, and from research scientists tracked the diversity of social motives existing in various collections. Especially different works written by the artist in Ukraine and in exile. Considerable attention is paid to reveal the attitude of the writer to the situation that prevailed in the vastness of his homeland. Patriotic poems by O. Oles is one of the main sources of understanding of his poetic creativity and of citizenship in particular. Poetry writer imbued with motives of contrasts in the civil themes. The reason is the duality of the world view of the author, frequent change of mood, inconsistency of opinions. O. Oles believes and does not believe in the liberation of the Ukrainian people. His poems in parallel is filled with the sense of longing, sadness, and faith, hope, enthusiasm.

Key words: O. Oles, lyrics, civil motives, people, freedom, Ukraine, war, revolution, will, struggle, patriotism, discouragement, slavery, repression, violence.

Список використаної літератури

1. Козачук Г. О. Громадсько-політична лірика Олександра Олеся: Письмові твори з української літератури. Ч. I. / Г. О. Козачук. – К., 1997. – С. 36 – 41.
2. Корнієвська Н. Моя душа – моя країна з вінком терновим на чолі. О. Олесь. Патріотичні мотиви лірики. 10-й клас / Н. Корнієвська // Українська мова та література. – 2013. – №16. – С. 25 – 28.
3. Неврлий М. О. Олесь. Життя і творчість: монографія / М. Неврлий. – К.: Дніпро, 1994. – 174 с.

4. Олесь О. «Будь мечем моїм» [Електронний ресурс] / О. Олесь / – режим доступу: http://fs132.www.ex.ua/get/f92880112d9df0a33c8b34096e69b668/12638470/Oles_-_Bud_mechem_moim.pdf

5. Олесь О. «Чужиною» [Електронний ресурс] / О. Олесь / – режим доступу: <http://fs181.www.ex.ua/get/79c00b5d313effe5244d2cd2ff119e79/25432997/Oleksandr%20Oles%60.%20Chyzhunoju.pdf>

6. Олесь О. Поезії [Електронний ресурс] / О. Олесь / – режим доступу: http://www.pysar.net/virsz.php?poet_id=50&virsz_id=58

Одержано редакцією – 20.09.17

Прийнято до публікації – 28.09.17

УДК 82.09(477)'05

Людмила КАВУН

ПРОБЛЕМА ЗЛОЧИНУ І КАРИ В НОВЕЛАХ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

У статті досліджено етичну проблему злочину і кари на матеріалі новел Василя Стефаника «Басараби», «Злодій», «Палій», «Кленові листки», «Новина», «Гріх», «Мати» та «Суд». Зосереджено увагу на проблемі гріховності та покаяння, на розкритті цих проблем у згаданих творах.

Ключові слова: *Василь Стефаник, злочин і кара, гріх і покаяння, новела, Бог, людина, добро і зло, психологізм, сільське життя, важка праця.*

Постановка проблеми. Проблема добра і зла, вини і кари та взагалі етики була завжди однією з головних у літературі. За кожної нової доби ця важлива тема мала інше світоглядове висвітлення. Переконавання про одвічну боротьбу